

ھۆيۈر نەۋەيەك بۇ كىتەپنى (گۇران لە يادەۋەرى ھاۋچەر خەكانىدا)

كىتەپنى (گۇران لە يادەۋەرى ھاۋچەر خەكانىدا)، يەككە لەو بەرھەمانەي كە لە مانگى ۹ى سالى ۲۰۰۷دا كەتوۋەتە كىتەپخانەي كوردىيە، ئەم بەرھەمە پىكھاتوۋە لە ئامادە كەردن و كۆكردنەۋەي چەندان زانىبارىي ھەمەلايەنە لەسەر ژيان و كەسپىي و بەرھەم و ۋىنەي يەككە لە گەۋرە شاعىرانى كورد كە ئەۋىش گۇران-۵.

خۇيۈنەنەۋەي: رىكەۋەت مەھمەد

زانبارىيەكانى ناۋ ئەم كىتەپ لە سى كەنەلەۋە ۋەر گىراۋن. يەكەمىيان بىرپىتە لەۋ چاۋپىكەۋتەنە زىندوۋانەي كە لە ناسىباۋ دۇستو كەسە نىكەكانى شاعىرەۋە ۋەر گىراۋن، ۋەك؛ مەھمەدى مەلا كەرىم، دىكتۇر عىزەدەين مستەفاۋ دىكتۇر مارق خەزەندارو ئەحمەد دلزارى شاعىر كە لە گۇرانەۋە زۇرترىن زانىبارىيان پىشكەش كەردوۋە، لەم بەشەدا چاۋپىكەۋتن لە گەل سىۋودو كەسدا كراۋە ھەر يەكەيان بەپىي ئەۋ بابەتو ھەلسو كەۋتەنەي كە ھەيان بوۋە لە گەل شاعىردا، زانىبارىيان خىستوۋەتەرۋو. دوۋەمىيان پىكھاتوۋە لە گەرانەۋە بۇ ئەۋ نووسىن بەرھەمە بىلەن كراۋانەي كە لە پىشتىدا لەسەر ژيان و كەسپىي ئەم شاعىرە نووسراۋن، ۋەك نووسىنەكانى ھەرىكە لە كاكەي فەلاح، عەبدولرەزاق بىمار، ع ح ب، ئەژى گۇران. سەبارەت بە كەنالى سىيەمىش، ئەۋ بەلگەنامەۋ نووسراۋ ۋىنەۋ نامەۋ دەستوۋسانەيە كە لە شاعىر خۇبەۋ بەجىماۋن، لەم لايەنەشەۋە چەند نامەۋ ۋىنەۋ پارچە ھۇنراۋەيەك خراۋنەتە روۋ كە پىشتىر لە ھىچ شۇبىنىكدا بىلەن كراۋنەتەۋە.

ئەم كىتەپ لەلايەن ھەرىكە لە (مامۇستا جەغفەرو رىبوار ھەمە تۇقىق) ۋە لە ھەرسى لايەننى ئامادە كەردن و كۆكردنەۋە پىشەكى بۇ نووسىنەۋە، كارى لە گەلدا كراۋە بە تىرازى ۱۵۰۰ دانە لە چارچىۋەي ۵۷۶ لاپەرەداۋ لە بەر گىكى سەرنجاركىشىدا دەز گاي چاپو پەخشى ھەمدى بە چاپى گەياندوۋە.

رىبازى نووسىن:

ئە گەر پىرسارى سەرەكەي لە نووسىنى ھەر بەرھەمەك ئەۋەپىت كە مەبەست لەۋ نووسىنە گەياندنى چ پەيامەنكەۋ باشتىن رىباز بۇ گەياندنى ئەۋ پەيامە چ رىبازىكە؟ ئەۋا دەتوانىن بىلەين: ئەۋ پەيامەي كە ئەم كىتەپ بۇ ھاتوۋەتە كايەۋە، تاۋەكو ئىستا لە نووسىنى كوردىدا بى ۋىنەيەۋ دەكەپت بە دەستپىكىكى باشى بدەينە قەلەم بۇ كۆمەلىك كارى لەدواترى ھاۋشىۋە. تاۋەكو ئىستا كەس بەشۋەي ئەم رىبازە، لەسەر ۋەردە كارىيەكانى ژيانى تايەتەۋ روژانەي ھىچ شاعىرىك شتى نەنووسىۋە. رىبازى نووسىن لەم بەرھەمەدا زۇر جىاۋازە لەۋەي ئەحمەدى نەزىرى كە لە (زاپەلەي زىبار)دا بۇ قانع كەردوۋىتە. بۇيە دەتوانم بلىم: ئەم كىتەپ بەكەم كىتەپى دۇزەرەۋەي ۋەردە كارىيە ژيانى شاعىرىكە كە تاۋەكو ئىستا نە لە مېژوۋى ئەدەبدا باسى ھاتوۋە نە سەربەخۇش لەسەر ژيانى ھىچ شاعىرىك ئەمە كراۋە. ئەم رىبازە بۇ ئامادە كەردن، نەرىتى نووسىنى ژياننامەي شاعىر لەۋە زىباردە كات كە لە چەند دېرىكى دوۋبارە كراۋە زياتر ھىچى تر نەبىت، ۋەك چۇن تاۋەكو ئىستا وتراۋە دەۋترپتەۋە. واتە ژياننامەي شاعىر بەپىي ئەم رىبازە، ھەلگىرى دەيان پىرسارى ۋەلامى جۇراۋجۇرە كە دەكەپت سوۋدى ھەبىت بۇ خۇيۈنەۋەۋ لىكەنەۋەي دەقى شىعەرى. لەم لايەنەۋە، ئە گەر بەشىك لە ھەژارىي شاعىرەكان خۇيان ھەلنەستاون ۋەكو شاعىرانى زۇربەي تى مىللەتان ژياننامەي خۇيان بنووسنەۋە، ئەۋا بەشىكى تى ئەم ھەژارىيە دە گەرىتەۋە بۇ نەبوۋنى ھەستەردن بە پىۋىستىي ئەم لايەنە لەلايەن كەسانى نىكەۋا بەستە بە ژياننامەۋ خۇيۈنەۋەي

دەقو كەسايەتسىيەكان بەپىي رىبازى ناسىنى كەسپىي ۋ ژياننامەي تايەتە نووسەرەنەۋە. زانىبارىي نووسراۋ لەسەر گۇران لەبەردەستىدا نىيە، تەنەنەت لەسەر سالى لەدايىكبوۋنى (ئە گەرچى لە سەدەي بىستەم دەرنەچىت)، قەسەي جىاۋاز ھەيە. دەلەين شاعىر خۇي چەند پەرىيەكى لەبارەي ژيانى خۇيەۋە نووسىۋە داۋىتەي بە (ھسەين عەلى شانۇف) كاتىك كە خەرىكى تىزى دىكتۇراكەي بوۋە لەسەر گۇران، بەلام تاۋەكو ئىستا ھىچ بەلگەيەكەن لەم بارەيەۋە لەبەردەستىدا نىيە؟!

بە كورتى رىبازى نووسىن لەم بەرھەمەدا، بەشۋەيەكى گشتى بەۋ ئاراستەيە كارى لە گەلدا كراۋە كە زانىبارىيەكان داتا بىكرىت ۋەك كۆدىك لەبەردەم شىۋەيەك لە رىبازى لىكۆلىنەۋەي ئەدەبىدا ئامادە بىكرىت، بەلام من لىرەدا سەرنج لەۋ پىشەكەيەي مامۇستا جەغفەر دەدەم كە ھەندىكجەر لەم رىبازە دەرجوۋە چوۋەتە ناۋ بابەتە ترەۋە كە پىۋىست نىيە بۇ ئەم رىبازە، واتە لە گەل ئەۋەشدا كە دەيەۋىت لەژىر ناۋى (ھەۋلدا ئىك بۇ شىكردنەۋەي دەروۋىي شاعىرىك)دا چەند زانىبارىيەك لە سنورى بەراۋردكارىي ۋ بەرجەستە كەردندا بختەرۋو لەئىۋان فرۆيدو گۇراندا،

(يورگ

كولبرونەر) دەكەتە نمونە لە نووسىنى كىتەپى (فرۆيدى نەخۇش)داۋ بەكارى دەھىنەتە دەلەيت: (ئەم كىتەپ شاكارىكى گەۋرەپەۋ شايەنى ئەۋەيە فرۆيدناسو دەروۋنناسو كۆمەلناسو لىكۆلىارنى ئەدەبومېژوۋ بە وردىي بىخۇيۈنەۋە)، ئەمەش رىك ئەۋ پەيامەيە كە لەم كىتەپى گۇراندا ھەۋلى بۇ دراۋە تا رادەيەكى زۇرباش زانىبارىيەكان كۆدى باشىان دروستكردوۋە لەبەردەم لىكۆلىارنى مېژوۋىي ئەدەبىي سىياسىشدا جىگەي گىنگى پىدائە، بەلام لە پىشەكەي ئەم كىتەپەدا، ھەندىكجەر ئەم رىبازە لە ئاراستەكەي خۇي لايىداۋە كەۋتوۋەتە بابەتە لايەلاۋە ۋەك باسكردنى (ژاننى چىنى سەرەۋەي كۆمەل، دەربارەي چەمكى خۇشەۋىستىيى بىنچىنەي، پەيۋەندىي نىۋان داىكو كور، مېتافەۋ سىمۋول، ۋىنەي ژن لە شىعەرى رۇمانتىكدا)، كە دەكرا ئەمانە ۋەك نمونەي زۇر بچوۋك پەيىنرانايەتەۋە نەك ۋەك ئەم پىشەكەيە خۇي بىت بە رىبازىكى لىكۆلىنەۋە. شىۋازى پىرسارەكان:

ۋەك وترا، كەنالى يەكەم لە ۋەر گرتنى پىرسارەكان پىشتى بەستوۋە بە گىفتوگۇردن لە گەل ھاۋچەر خەكانى گۇراندا، لەم لايەنەۋە توتراۋە زۇرترىن ھاۋچەر خى شاعىر بىنرەت، بەلام پىرسار لىرەدا ئەۋەيە كە چەندىن كەسى تىش ھەبوۋە دەكرا گىفتوگۇيان لە گەلدا بىكرايەۋ نازانم بۇچى ئەمە نەكراۋە، ۋەك؛ ھىرو خانى كچى شاعىر كە ئە گەر تەمەنەكەشى مەۋداي جىكردنەۋەي زانىبارى تىدا نەبوۋىت، ئەۋا دەتوانرا ناراستەۋخۇ سوۋدىكى زۇرى لىۋەرىگىرايە، ھەرەۋا ھەرىكە لە ھاۋرىيان عەزىز مەھمەدو كەرىم ئەحمەد، عەبدولرەزاق بىمارىش لەم

كىتەپنى تەۋاۋە كەردىم كىتەپنى ۋەردە كەردىم؟

قادر مىرخان

پىرسارىكى رەۋايە ئەۋەي سەرەۋە! بۇ نا ۋەستان لە بەرامبەر ھەر بەرھەمەكى مەۋقۇدا دەشەت توۋشى ئىستىكىمان بىكاتو ۋەھا پىرسارىكىمان بەبىردا بىت ، چىژ ۋەر گرتن بۇ خۇي دەروازەيەكى بەرىن ۋ فرە لايەنى ھىرو خەيالى ھەيە، بەپىي ھەلگەۋتەۋ روژنىبىرى كەسەكان دە گۇردىت، فىرېۋون ۋ نەرىتو ياسا ۋ رىساش چىژى تايەت بە خۇيان ھەيە، بەلام لىرەدا مەبەستىكىمان ھەيە لە چىژ ئەۋىش ئەۋ چىژەيە كە داھىنەر ۋ خاۋەنى بەرھەمەكە ھەۋلى لە گەلداۋە كىرۋەتەي پەيامىك بۇ بەرامبەر ئەمەۋ ئەۋ چىژانەي دىش كە خەسەتەي كەرسەتەۋ تايەتەندىتەي ھەر جۇرە كارىكى ھونەرى بۇ خۇي دەبەخىشەتە بەرگەۋتەكانى.

كارى گىلجۇشى بۇ خۇي تايەتەندىتەي كەرسەتەۋ تەكىكىۋ زەمانى دەرىيان ۋ فەلسەفەۋ جوانكارى تايەت بە خۇي ھەيە كە لە ئەنجامى كار كەردن ۋ مېژوۋى ھەزاران سالەي خۇيدا پىي گەبىشتە، ئەم ھونەرە كە بە بەشىك لە ھونەرى شىۋە گەرى سەير دەكەپت ھەلگىرى خەسەتەي پىشەي بەرزە ۋ ھەر ئەمەشەۋا يىكرىدوۋە ۋەك ھونەرىكى تەكىكى ۋ پىشەي تەماشىا بىكرىت .

روانىن ۋ رامان لە ھەر كارىكى ھونەرى دەبىت لە ئاستى مېژوۋى ئەۋ بەرھەمەدا بىت ۋ بىنەرانى ھەلگىرى مەرىفەي پىشەي ۋ جوانناسى ئەۋ جۇرە كارە بن جگە لە خەسەتە گىشتەكانى ھەر كارىكى ھونەرى :

كارى گىلجۇشى لە ئەنجامى گەشەكەردنى بەرھەمە بەكاربەردەكانەۋە بوۋەتە خاۋەنى زەمانى دەرىيانى تايەتەي ئەۋ ماددەيە بۇيە ناكەپت بىرمان بىچىت كە كارى سىرامىكى(گىلجۇشى) روژىك لە روژان ئەركىكى جىبەجى كەردوۋە بەكارھاتوۋە ھەر لەم روانگەيۋە دەبىت لە گەشەكەردنى بەكارھىنانى تىبگەين ۋ بزانىن دىزىنى ئامرازىك لە چىيەۋە سەرچاۋەي گرتوۋە بەرەۋ كۆي ھەنگاۋ دەنىت ۋ بۇچى ۋا دە گۇرەت ۋ ناراستەي گۇرانكارىيەكانى روۋو كۆي دەبن ۋ ئايا دىزىنىكى باشى بەكارھىنانى دەشەت ھەلگىرى جوانىك بىت كە بەكارھىنانى كرۇكى سەرەكى دىزىن بىت واتە دەشەت دىزىنى ئامىرىك كە بەھۇي بەكارھىنانەكەيەۋ شىۋازىكى تايەت ۋەردە گىت ئەۋ شىۋازە جوانكارىيەك بىخولقەنەت كە پىشتىر لە روۋى ستاتىكى رەھاۋە بەبىردا نەھىتەت، دەشەت ئەۋ بەرھەمە ھەلگىرى جوانىك بىت؟ ئە گەر ۋاىت ئايا ئەۋ بەرھەمە چىژبەخشە، تا چ ئاستىك ئەۋ چىژە شتىكى نوبى ھىناۋەتە پىش؟

گەر بەۋ ئاسانى ۋ لەۋ زىانىنەۋە ئىمە ئەم پىرسارە ۋ پىرسار گەلەكى دى ۋەك ئەۋە لە خۇيان بىكەن ئايا بۇ خۇي مايەي بىر كەردنەۋە نايىت؟ ئايا چىژىك لەۋانەدا نىيە؟ ئايا ئەمانە پىداۋىستى ئاۋادانەۋەيەكى مېژوۋى كارى گىلجۇشى ناھىنەتە گۇاي؟ ئەي پىۋىست بەۋە ناكات لە روۋى پىشەيەۋە شتىكى لى ھالى بىن ۋ سەر لەۋ تەكىكەنە دەرىكەين؟ دەپرسم ئايا روژىك لە روژان لەمە ژەمە نان خواردىكىدا بىرمان لە قاپىكى بەردەممان كەردوۋەتەۋە كە تا چەند زياترىان كەمدەكانەۋە(ئەم نمونەيە بۇ گىلجۇشى تراسىۋنە) يان ئەۋ ۋىنەيەي كە لەسەر ئەۋ قاپەيە چەندە لە گەل بەكارھىنانەكەيدا گونجاۋە لە روۋى شىۋەۋ بابەتەشەۋە ۋ ئەۋ رەنگو شىۋانە چەندە كارىگەرى لەسەر ئارەزوۋى خواردى ئىمە كەردوۋە.

لە ئەنجامدا پىرسارىك خۇي دەسەپنىت ئەۋىش ئايا لە چ رىگەيەكەۋە ھەنگاۋ بىنەين ۋ بىچىنە ناۋ ئەم دۇنيا جوانەۋە، چۇن؟ ۋ كەي ، بىگومان لە ۋەلامدا دەبىت ھەر پەنامان قوتابخانەۋ خۇيۈنەۋەيە ۋ ئەۋىش لە رىي داۋىستى پروگرام ئامادەكەردنى مامۇستاۋ پىداۋىستىيەكانى دىيەۋە دەبىت ۋ بىرىشمان نەچىت مېدىاش رۆلى باشى خۇي ھەيە دەبا روژىك زووتر دەست پىكەين.

mirkhansardam@yahoo.com